

EN DIGTERS UNGDOM

Af *Troels Dahlerup*.

Borgmestersønnen *Claus Hansen Bang* fra Bogense indtager ikke nogen fremtrædende Plads paa det danske Parnas, og et Blik paa hans forholdsvis velbevarede Produktion faar Læseren til helt at samstemme med Tøger Reenbergs haarde Dom over hans under Pseudonymet *Dorus* udgivne Lejlighedsdigte¹). Naar Claus Bang alligevel optræder i vore biografiske Lexica²), kan dette kun skyldes, at man har anset ham for typisk for den Tids kommercielle Rimfabrikanter, hvortil kommer, at vi har temmelig fyldige Oplysninger om hans Liv og Færd.

Født ca. 1620 var Claus Bang Søn af den fremtrædende Købmand, senere Borgmester i Bogense *Hans Bang*, og ca. 1638 blev han Student fra Odense. Med en velhavende Fader i Ryggen behøvede han næppe at forhaste sig med sine Studier, tidligt forsøgte han sig som Poet, og det første Digt, vi kender fra *Dorus'* Haand, er da allerede fra 1639. Han fik ogsaa Tid til længere Ophold i sin Fødeby, og her etablerede han i Begyndelsen af 1640erne et Forhold til en Pige ved Navn Lisbeth (Lizabeth) Christensdatter, som vistnok var fra Nørreby i Klinte Sogn (Skam Hd.).

Nogen traditionel Forførelseshistorie maa man nu ikke forestille sig, ej heller synes den unge Digter at have været af en sart, æstetisk Natur; thi Lisbeth havde allerede da to uægte Pigebørn med henholdsvis en Tjenestekarl fra Egense og Buddrengen paa Rygaard. Muligvis har Adspredelserne i den lille By forekommet ham færre end i København, men Parret synes at have haft det rart sammen; blandt andet var de en Tur til Æbelø, hvor det desværre gik galt. For-

holdet fik Følger, og Skandalen truede den unge Student og hans agtværdige Familie. Til alt Held vidste dog Bogenseborgmesteren, hvordan den Slags Kvindfolk skulde behandles; og da Lisbeth nedkom med Pige Nr. 3, udlagde hun en anden som Barnefader – efter hendes senere Tilstaaelse, fordi Hans Bang gav hende en Ørte Rug og en Ørte Malt (dvs. 5–6 Rigsdalers Værdi).

Men ikke nok med det, Dorus synes ikke at have kunnet undvære sin Lisbeth, i Efteraaret 1644 gjorde han hende endnu en Gang gravid og det til og med i Borgmesters egen Gaard i Bogense, hvor de unge elskende – vel i al Hemmelighed – havde et Par Hyrdetimer.

Men Krukken kan gaa for længe til Vands, Lisbeth vendte hjem til sine Forældre i Nørreby for der at føde sit fjerde Barn, og da Tiden var inde, ramte Skæbnen hende, idet hun sidst i Juni 1645 bragte et dødfødt Pigebarn til Verden uden – som paabudt i Lovgivningen – at have haft Jordemoder eller Nabokvinder til stede som Vidner.

Rettens Gang var langsom i de Tider, først i Begyndelsen af 1646 synes disse misliebige Forhold at være kommet til Øvrighedens Kundskab; men omsider førtes da Lisbeth Christensdatter til Odense, hvor hun fra 18. Febr. til 19. Marts holdtes fængslet paa St. Hans Kloster. Da den arme Pige næppe ansaas for farlig, sparede Lenet for Udgift til særlig Vagt; thi da Klosteret manglede egentligt Fængsel, plejede man ellers at maatte leje Troldfolk og andre grove Misdædere ind i Odense Bys Arrest. Skønt Lisbeths Kostpenge som andre Fangers her blot beregnedes til 1 Rdl. om Ugen, betydeligt mindre end hvad man gav ud f. Ex. i Køge³), var Lenets Udgifter til Rettens Pleje alligevel Rentekammerrevisionen en stadig Anstødssten.

Allerede 21. Febr. holdtes der Forhør, og her afgav Lisbeth den Bekendelse, der bilagdes Lensregnskabet⁴), og som sammen med Skam Herreds Tingbog⁵) er vor Hovedkilde til hele Affæren. Foruden en Redegørelse for samtlige sine fire Barnefødsler angav hun to andre Kvinder i Herredet for ligeledes at have bragt fire – vel

ikkeægteskabelige – Børn til Verden, antagelig et Forsøg paa om ikke ligefrem at bagatellisere sine Fejltrin saa dog at paapege, at andre var sluppet billigt fra den Slags. Hvor lidt Recessens Paabud om Kagstrygning for tredie Gang begaaet Lejermaal i Praxis overholdtes, var jo ikke blot Lisbeth selv et Vidnesbyrd om, et endnu grellere Exempel fra Hagenskov Len viser, hvorledes en Kvinde først efter den 7. (syvende) Barnefødsel kom under Bødlens Haand⁶), og i og for sig var det jo slet ikke Lisbeths ikkeægteskabelige Aktivitet, der var Sagens Kerne, men derimod Fødslen i Dølgemaal. Herom udtalte Recessen klart, at den eneste Maade, hvorpaa man effektivt kunde hindre ugifte Mødre i at ombringe deres nyfødte, var at anse Dødfødsel i Dølgemaal som Drab, og at dette ikke var en tom Trusel, fremgaar af adskillige tragiske Retssager, hvor Tinget uden Tøven afsiger Dødsdom⁷).

Til alt Held havde Lisbeth sin Forklaring rede, de manglende Vidner skyldtes ikke ond Vilje; men da hendes Forældre og hele Husstand alle laa syge, kunde ingen hente Hjælp til hendes Barsel, og efter Evne havde hun søgt at lade Loven ske Fyldest, idet 6 navngivne Personer havde synet Barnet, inden det jordedes.

Ugen efter – 26. Febr. – fremlagdes denne Bekendelse paa Herredstinget, og 14 Dage efter fældedes Dommen. Øjensynligt har man accepteret hendes Forklaring, idet Delefogeden nøjedes med at kræve Dom for de gentagne Lejermaal, dvs. Kagstrygning, men desuden fremdrog han den gamle Sag om falsk Udlæggelse af Barnefader, og heri fulgtes han af Dommeren, der desuden dømte hende til Landsforvisning. Kort efter exekveredes Straffen, og 20. Marts udbetalte Lenet 6½ Rdl. til Mestermanen *for samme Hore til Kagen at stubbe og siden Landet at forvises*.

Hermed ender Lisbeths Saga; hun reddede sin Hals, men uden sit hidtidige Tilflugtssted hos Familien i Nørreby har det næppe været nogen blid Skæbne, der ventede hende i det fremmede. For Claus Bang synes Sagen derimod ingen direkte Konsekvenser at have faaet, han fortsatte med at ride sin Pegasus omend med vekslende

Held, bl. a. paadrog han sig 1653 Ribebispens Unaade ved nogle Insinuationer i et Bryllupsdigt til Slægtingen Konrektor i Ribe Mads Clausen Bang⁸⁾; at han da endnu kun var Studiosus, kan dog skyldes en berettiget Skepsis hos de gejstlige Myndigheder over for hans Kvalifikationer. Men Aaret efter, i 1654, opnaaede han da omsider Horne-Asdal Sognekald i det nordligste Vendsyssel, hvor han straks lagde en saadan Opførsel for Dagen, at han efter langvarige Processer 1662 ved Højesteretsdom afskedigedes.

For den Bogenseborgmester maa det hele have været en højst pinlig Affære, hvad enten Lisbeths Beskyldninger mod ham var rigtige eller ej, og helt uden Forbindelse med denne Skandale var det næppe, at Hans Bang 18. August, en fem Maaneder efter Dommens Afsigelse, efter egen Ansøgning af Kongen entledigedes fra sit Borgmesterhverv⁹⁾.

NOTER

1) Poetiske Skrifter II S. 107 f. og 116. — 2) Bricka I S. 476 og XIX S. 425 samt Engelstoft II S. 75. Den hidtil fyldigste Biografi i Klitgaard: Vendsysselske Præstefamilier S. 155–65. — 3) Kirkehistoriske Samlinger 7. Række 3. Bind S. 42. — 4) Odensegaards Lensregnskab 1645–46, „Fangers Bekostning“ med tilhørende Bilag Nr. 67. — 5) Fol. 227v og 214r (Fyns Landsarkiv). — 6) Hagenskov Lensregnskab 1641/42, Bilag Nr. 15. — 7) For Exempel Aasum Herreds Tingbog (udg. Aksel E. Christensen og Troels Dahlerup) 1645:1 med Note. — 8) Bjørn Kornerup: Ribe Katedralskoles Historie I S. 433. — 9) Fynske Tegnelser 5, 406.